

LEZHNYTSIA, «CHUB» SITE – AN EXAMPLE OF FUNCTIONING OF A SETTLEMENT MICROREGION OF THE FUNNEL BEAKER CULTURE IN UKRAINE

Wojciech PASTERKIEWICZ¹ , Andriy HAVINSKYI²

¹ *Institute of Archaeology, University of Rzeszów,
Moniuszki Str., 10, 35-015, Rzeszów, Poland, e-mail: wojpas@vp.pl*
² *Ivan Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine,
Vynnychenko Str., 24, 79008, Lviv, Ukraine, e-mail: andrham@ukr.net*

The aim of this article is an attempt to reconstruct the settlement network and settlement conditions for the Funnel Beaker Culture (FBC) site «Chub» in Lezhnytsia near Ivanychi, in the Volhynian Upland. The excavation research carried out in this place in 1933-1934 and in 1962 uncovered the vast FBC settlement with stable dwelling and farm buildings (7 immovable constructions in total). The collection of movable artefacts allows us to relate the functioning of the settlement to the last quarter of the fourth thousand BC and makes it parallel with the sites type Gródek II, Zymne II in the Volhynian Upland and Vynnyky, site «Lysivka» and Mali Hrybovychi, site «Chorna Hora» in Roztocze. Due to the amount of exploration studies and information obtained about the microregion around Lezhnytsia, it is one of the best archaeologically recognized areas in Ukraine. Favourable environmental conditions (soil, river network system) and the presence of natural resources (flint and copper) had a great impact on the settlement concentration there. Speaking of the sites, their various functions have been discovered (settlements, camps, traces of economic activity, mass finds of flint artefacts). Regarding the preserved layout of the FBC settlement points around Lezhnytsia, certain features of spatial organization can be found. As for the central parts of the analyzed area, there are settlements together with a large number of single finds («treasures» of flint blades) in their vicinity, as well as smaller settlements. They are accompanied by small sites that were probably only used occasionally or temporally. These systems resemble structures known from other areas of Ukraine (Vynnyky, Zymne) and the upper Vistula basin of that period. The TRB communities living in the Lezhnytsia region, due to the network of trade connections, played an important role in the cultural transformations in the fourth thousand BC. Their effect was the distribution of local West Volhynian flint of the Turonian period to the western regions of the TRB range (i.e. to the Vistula basin) and the cultural elements related to the Baden culture in eastern areas (a central part of the Horyn basin).

Key words: Funnel Beaker Culture, Volhynian Upland, microregional studies.

Studies on the Funnel Beaker Culture (FBC) settlement in Poland have a long history and they are well presented in literature. They have been carried out in various regions and on various levels, such as research on the distribution of settlements in relation to e.g. natural environment [Kruk, 1973], ways of settlement and land exploitation, development of the settlement network, settlement structures [Kruk, 1980; Nowak, 1993] by means of «classic» micro-regional studies [Kruk, 1980; Pelisiak, 2003; Rybicka, 2004]. Moreover, together with these works, studies on economic foundations, the scale of environmental transformations and palaeographic issues have also been conducted [Wiślański, 1969; Tabaczyński, 1970; Kruk, 1980; Kruk et al., 1996]. In the case of the territory of Ukraine, the amount of information related to the knowledge considering FBC is much more limited [Pasterkiewicz, 2013; 2017]. The settlement analysis can only be carried out on the basis of well-researched sections of the area for which we have information about a relatively large number of sites. One of such places is Lezhnytsia, a settlement inhabited by the FBC communities, situated within the upland area on the central Bug. Recent analyses of material remains have provided

extremely important information useful for understanding the cultural processes in the Volhynian Upland at the end of the Neolithic period. It is noticeable that the obtained data can form the basis for research on micro-regional studies.

Fig. 1. Location of the «Chub» site in Lezhnysia, Ivanychivskiy district, Volynska oblast [acc. Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, fig. 2]

Рис. 1. Локалізація поселення «Чуб» в Лежниці, Іваничівський район, Волинська область [за Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, fig. 2]

Lezhnysia is located in the Hrubieszów Basin, which is one of the physico-geographical mesoregions of the Volhynian Upland [Maruszczak, 1972, p. 367; Kondracki, 1978, p. 345]. It covers the elevation located in the fork of the nameless watercourse and the palaeochannel of the Bug River (fig. 1). In terms of geomorphology, the region is poorly diverse, with a predominance of flat areas of low relative heights [Геренчук, 1975].

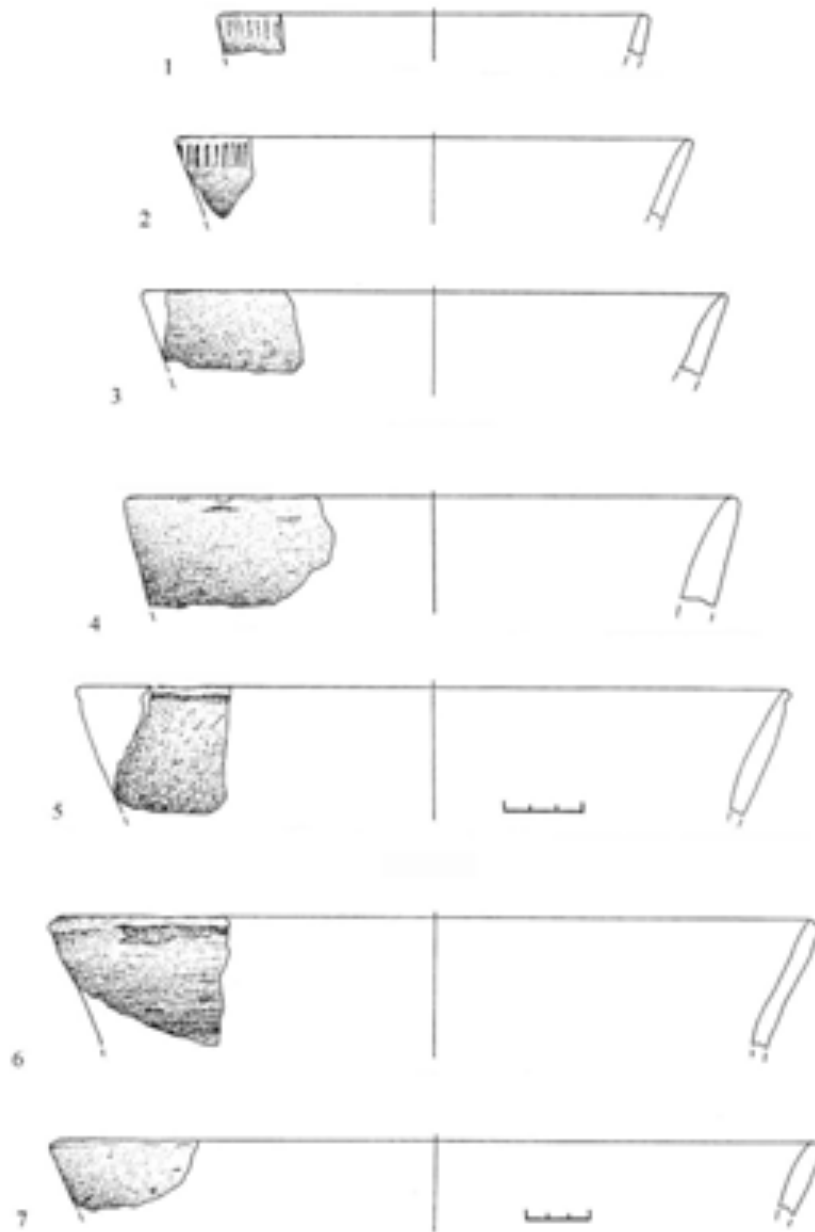

Fig. 2. Ceramic materials from Lezhnytsia, site «Chub» – a selection [acc. Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, table II]

Рис. 2. Вибірка керамічних матеріалів з поселення Лежниця, «Чуб» [за Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, table II]

The land form is dominated by aeolian and fluvial accumulation forms, predominantly denudation plains and river routes [Цись, 1962]. The surface is generally covered by chernozems, mainly loess forms coming from the last glaciation. Within the area, there is the Bug River, up to 1 kilometre wide, together with a system of terraces of different ages. Taking into account Neolithic materials, the first reference (including the FBC in Lezhnytsia) was given by A. Cynkałowski in the early 1930 s. In the years 1933–34, the aforementioned researcher carried out excavations, which resulted in the discovery of a large FBC settlement and a number of material remains from later

periods [Cynkałowski, 1961, p. 34]. In 1962, M. Peleshchyshyn conducted another excavation research, marking out a small trench on the outskirts of the settlement [Пелещишин, 1962; 1966].

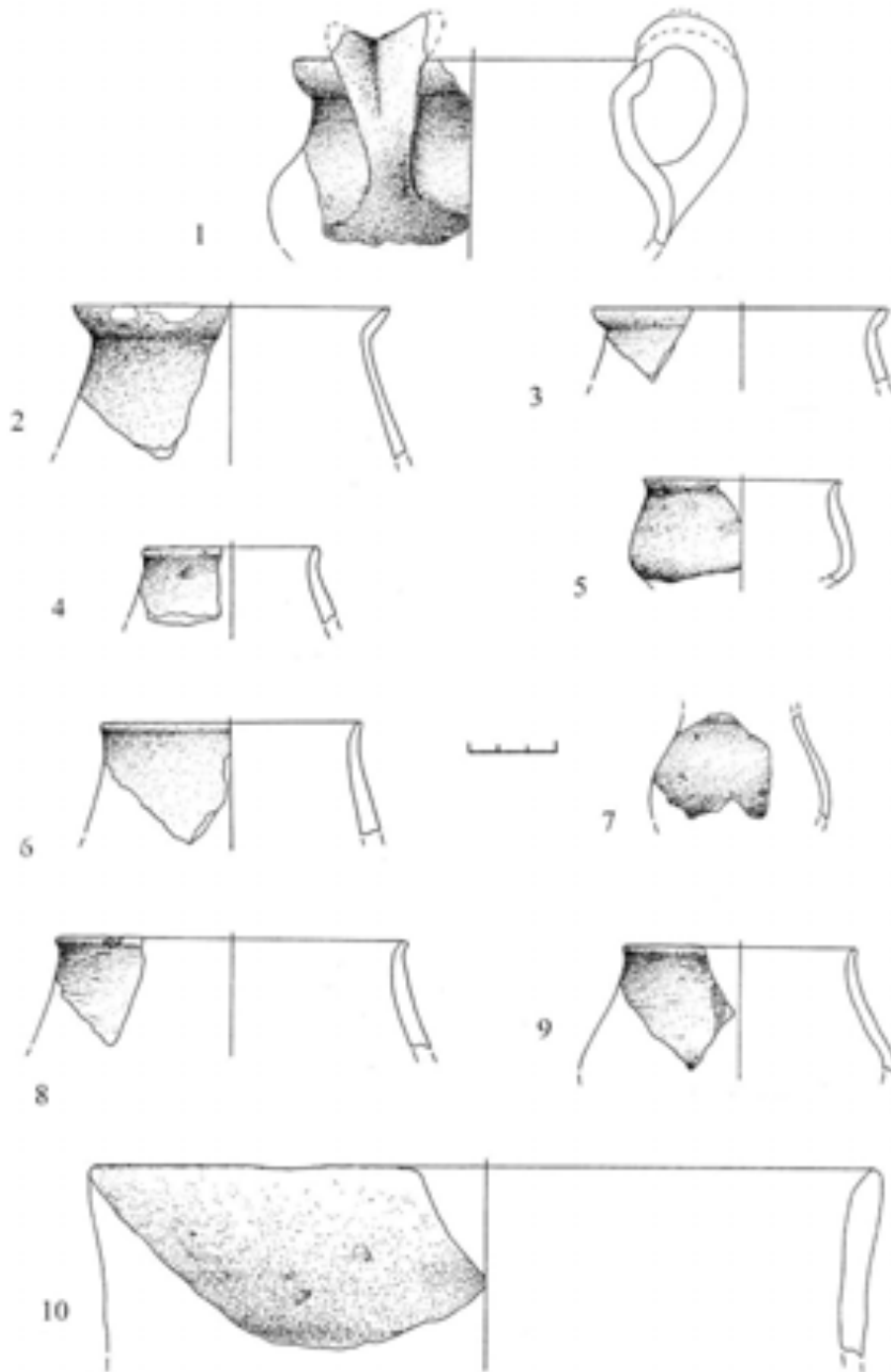

Fig. 3. Ceramic materials from Lezhnytsia, site «Chub» – a selection [acc. Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, table X]

Рис. 3. Вибірка керамічних матеріалів з поселення Лежниця, «Чуб» [за Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, table X]

There were 802 discovered movable artefacts in total, including pottery sherds and fragments of whole vessels (686) and stone artefacts made with flint techniques (116). More than seven features were studied, whereby two of them were the remains of settlement pits and three ones were residential constructions in the sunken-floored dwelling type. Moreover, the relics of daubdebris were also found, which might correspond to dwellings.

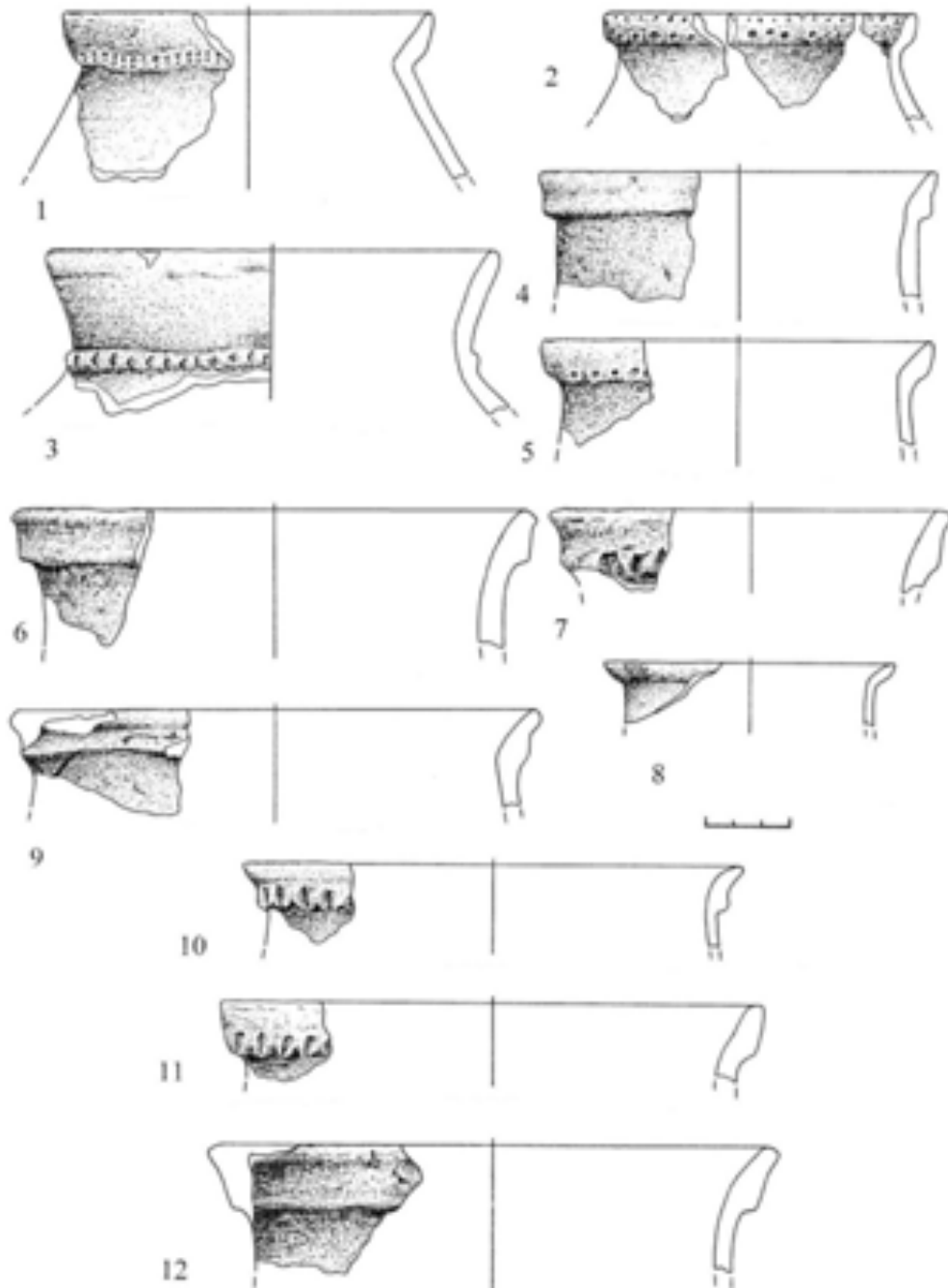

Fig. 4. Ceramic materials from Lezhnytsia, site «Chub» – a selection [acc. Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, table XI]

Рис. 4. Вибірка керамічних матеріалів з поселення Лежниця, «Чуб» [за Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, table XI]

As for the materials coming from the research of A. Cynkałowski and M. Peleshchyshyn, they were developed by M. Rybicka, A. Hawiński and W. Pasterkiewicz and published in the work published in 2019 entitled «Leżnica, stanowisko Czub-osiedle kultury pucharów lejkowatych na zachodnim Wołyniu z analizą zabytków krzemiennych autorstwa Witalija Konopli». A detailed analysis of the available ceramic materials made it possible to date a part of the studied settlement and indicate cultural and chronological references. Ceramic material creates an undisturbed, homogeneous assemblage that is associated with the younger FBC materials in Ukraine. It can be synchronized with the Vynnyky, site «Lysivka» [Довгань, Конопля, Милян, 2008; Гавінський, 2010; Гавінський, Білас, Рибицька, 2020; 2020a; Rybicka et al., 2017; Rybicka et al., 2016–2017; Diachenko et al., 2019], Mali Hrybovychi, site «Chorna Hora» [Гавінський, 2009] and the second phase of FBC settlement in Gródek Nadbużny upon the Bug River [Bronicki, Kadrow, Zakościelna, 2003, s. 32; Rybicka, Hawiński, Pasterkiewicz, 2019, s. 43–49]. These finds are also related to the Zymne II type materials, dated to the last quarter of the fourth thousand BC [Bronicki, Kadrow, Zakościelna, 2003, s. 64]. The ceramic assemblage has distinctive features [Rybicka, Hawiński, Pasterkiewicz, 2019, pp. 30–34]. With reference to typical vessels, they are poorly developed as for their forms and decorations (figs 2–4). The most common ceramic form is a set of pots decorated with plastic motifs. What is more, there are also beakers without any ornaments, or just with a small stamp decorations, cord impressions or grooved motifs. Moreover, the collection is complemented by vases and ansa lunata handles. The assemblage does not include any examples of collared flasks. On the other hand, this material also has features that indicate connections with the CII stage of the Trypillia culture, with the style of the Brinzeni group [Rybicka, Hawiński, Pasterkiewicz, 2019, pp. 40–42; tabl. XLIV, XLV]. With reference to forms and decorations, these ceramic items differ from materials known e.g. from Western Lesser Poland. In the case of Lezhnytsia, these are artefacts with a clear stylistic specificity, dominated by archaic methods of decoration and vessel forms. It can be assumed that the style of the pottery was subject to slightly different transformations than in the loess areas of Western Lesser Poland. In the end of the fourth thousand BC, there were visible modifications as for this area that consisted of fundamental changes in vessel forms and style under the influence of the Baden culture [Kruk, Milisauskas, 1981, pp. 94–98; 1983, pp. 272–274; 2018, pp. 123–126]. There was a large share of the Baden style component in the set of vessels, similarly to Kujavian area [Rybicka, 1995; Przybył, 2009]. Moreover, there were also noticeable changes in settlement structures and land utility [Kruk, Milisauskas, 1999, 174–176]. On the other hand, there was no stylistic distinction in Ukraine whereas there were visible features that indicated some relationships with the Trypillia culture, which could be an equivalent of these transformations [Bronicki, Kadrow, Zakościelna, 2003, s. 22–23; Rybicka, 2017, s. 151].

The settlement area around Lezhnytsia, determined by a circle with a radius of 10 km (i.e. 314 km² in total), lies on the border between Poland and Ukraine¹ (fig. 5). The interstate border runs along the Bug River, cutting the area longitudinally into two unequal parts. It is an area quite well recognized in terms of archaeology. From the end of the 1970s, the «Polish» part was covered by the Polish Archaeological Record program by archaeologists coming from the Lublin centre – A. Kokowski, J. Jastrzębski, E. Banasiewicz and J. Niedźwiedz. As a result of multi-annual research, carried out with varying intensity, it was possible to collect data regarding 16 FBC sites (table 2). Some of these points were the subject of excavation and exploration research. It is worth mentioning the long-term research conducted in Gródek Nadbużny [Gumiński, 1989] and the site 1 at Szychowice, which were of particular importance [Jastrzębski, 1980]. In the area east of the Bug River, within the territory of today's Ukraine, the situation is very similar. There are 17 FBC sites currently known there (table 1). Some of them were studied many years ago, i.e. in the 1930s. Subsequent discoveries are related to the research of archaeologists from Lviv and Lutsk centers in the 1960s and 1970s (M. Peleshchyshyn, H. Okhrimenko). It was the time when the settlement in Lezhnytsia, site «Chub»

¹ The selection of such a distance is based on the findings made in the loess highlands in the Nidzica basin.

was excavated. In the 80s of the last century, random trial excavation and verification research were carried out at the sites in Buzhanka, site «Zhurytyn» [Бучак, Заклета, Охріменко, 2002, pp. 457–459] and in Lezhnytsia, site «Popova Hora» [Михальчишин, 1985а, р. 319; 1998, р. 176]. With reference to the sites discovered so far in the described region, considering their functions as a criterion, it is possible to distinguish three types of sites. The first group consists of points defined as settlements. The largest of them are up to 2 ha and they are rich in a large number of artefacts – pottery sherds, fragments of pottery vessels and flint artefacts.

Fig. 5. Distribution of the Funnel Beaker Culture sites in the area of the «Chub» settlement in Lezhnytsia, Volodymyr-Volynskyi district. Symbols: 1 – sites with exact location; 2 – sites with undetermined location (marked as symbols corresponding to the name of the town where they were found); 3 – state border [acc. Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, fig. 13]

Рис. 5. Розташування пам'яток культури лійчастого посуду в районі поселення Лежниця, «Чуб», Володимир-Волинський р-н. Позначення: 1 – пам'ятки з точною локалізацією; 2 – пам'ятки без конкретної локалізації (відповідають назві місцевості, в якій віднайдені); 3 – державний кордон [за Rybicka, Hawinskyj, Pasterkiewicz, 2019, fig. 13]

As an example, it worth mentioning such places as Lezhnytsia, site «Chub» and site «Popova Hora», Krechiv (formerly, Krzczów, Włodzimierz district), site 1 – «Horodyshche» and Buzhanka, site «Zhurytyn». Another distinguished type of sites includes small sites that can be identified with the economic activity performed by the inhabitants. These are short-lasting, small settlements such as Krechiv, site 2; Movnykiv, Ivanychivskyi district or Nekhvoroshcha (formerly, Biskupicze Górne,

Włodzimierz district). In respect of these sites, single traces were recorded in the form of pottery sherds and flint artefacts. The third category of sites is made up of mass finds of flint artefacts mainly retouched blades, for instance the site in Ludyn (formerly Łudzin, Włodzimierz district). What is more, it is possible to distinguish points whose functions we are not always able to define. These are places known from archival research or accidental discoveries, mainly made before World War II. We cannot often determine their location, and even the type and amount of material remains. Some of these sites are the places finds of individual flint artefacts, i.e. fragments of flint blades or pottery sherds (i. e. Krechiv, site «Lysi Nory», Ivanychivskiyi district; Rohozhani, Volodymyr-Volynskiyi district).

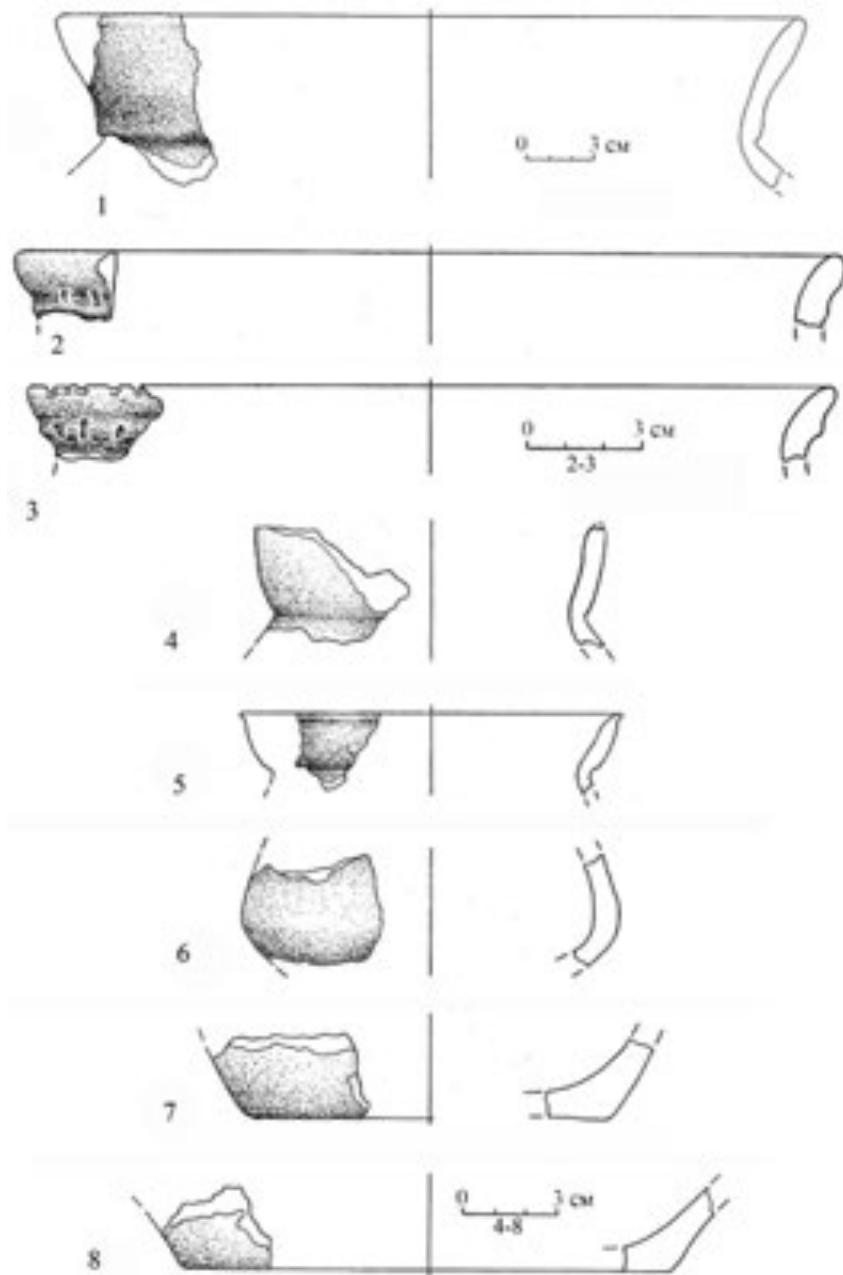

Fig. 6. Ceramic materials from Lezhnytsia, site «Popova Hora», Ivanychivskiyi district

Рис. 6. Керамічний матеріал з поселення Лежниця, урочище «Попова Гора», Іваницівський район

The FBC sites in the aforementioned area are unevenly distributed and form several clusters (fig. 5). They are concentrated along the Bug River, especially on the right side, along the section between Mlynyska and Movnykiv. The points are located no more than 2 km from the river course. First of all, the cluster of traces between the villages of Mlynyska and Krechiv is highlighted. In the immediate vicinity of the settlement in Lezhnytsia, there are four individual sites. Three of them are Lezhnytsia, site «Ропова Нора» (fig. 6) [Михальчишин, 1985а, p. 319; 1998, p. 176], Lezhnytsia, the site with no proper name [Михальчишин, 1984, p. 299], and Mlynyska (formerly, Mlyniska; fig. 7) [Głosik, 1962, p. 156]. They provided a large number of ceramic and flint materials suggesting the existence of stable settlement (this is confirmed by the presence of cultural layers). Unfortunately, their chronology and the exact settlement area cannot be determined. One of the sites, i.e. Mykhali (formerly Michale) may be a tiny trace of a small settlement [Cynkałowski, 1961, p. 34]. At a distance of 3–4 km to the south, near Krechiv, there is another cluster of settlement points of the discussed culture. It consists of 4 sites, identified only on the surface. One of them – Krechiv, site 1, «Horodyshche» can be a large settlement located in a place with a strong topographic exposure like in Lezhnytsia, site «Chub» [Пастернак, 1937, p. 251; Głosik, 1962, p. 144, tabl. VIII: 2]. The site provides a rich collection of ceramics, including one preserved vessel and a large number of flint artefacts. Nearby, there are sites that can be functionally related (Krechiv, site 2 (fig. 8) i «Lysi Nory» and Wołczek (the village no longer exists). In this context, it is worth mentioning the excavated settlement in Bużanka, site «Żurytyn» (in the upper course of the Studzianka River), which provided numerous ceramic assemblages indicating the existence of stable settlement [Бучак, Заклета, Охріменко, 2002, pp. 457–459]. In the area located in the basin of the river mentioned above, a deposit of flint blades was found in Ludyn [Цинкаловський, 1937, p. 238; Cynkałowski, 1961, p. 34]. Traces of another cluster were recorded on the left bank of the Bug river, near the villages of Kryłów and Prehoryłe. It includes 5 sites, located on small elevations within the river valley and the slopes of prominences or hills. These places usually provided finds of single flint and ceramic artefacts. The last of the clusters is located in the area of Małków-Kolonia and Górkа-Zabłocie, in the basin of the upper course of the Bukowa river. It consists of 4 sites known only from surface research. Some of them may be functionally related to the excavated settlement in Szychowice, site 1, where the remains of stable settlement were discovered [Jastrzębski, 1980]. Speaking of the rest of the analyzed area, only single settlement traces are known (np. Cichobórz, site. 24; Gołębie, site. 19). Large spaces between the Bug and Studzianka rivers are devoid of any settlement points considering the discussed period. A similar tendency can be noticed in the vicinity of Morozowicze area. The settlement void can also be identified on the left bank of the Bug, in a bend of this river, within a triangle between the villages of Ślipcze-Mieniny-Kosmów. Outside the analyzed area, approximately 13 km to the north-west, there is the site Gródek Nadbużny, a settlement of the size a few hectares, inhabited in the period from the first half of the fourth thousand BC to the beginning of the third thousand BC, which played a unique role in the settlement network of the FBC [Bronicki, Kadrow, Zakościelna, 2003, pp. 31–32]. It forms a settlement micro-region which included smaller settlements and camps around [Gumiński, 1989, pp. 172–177]. The above-mentioned sites are located in areas indicated high settlement and economic utility. These are mainly low parts of the terrain, in the vicinity of valleys of larger rivers and their tributaries (Lezhnytsia, site «Chub»; Movnykiv). The edges of the Pleistocene terraces of the Bug River (with relative heights up to 20 m) were very often occupied. The individual points are located on the elevations above the valley, such as meander ridges (Krechiv, site 2). The sites are very rarely concentrated in watershed zones, within the upper parts of the terrain, such as ridges or hills. What is more, the soil was also an important factor of the natural environment that influenced the distribution of settlement. The vast majority of the settlement points are located in the loess territories of Late Vistulian origin [Ґрунти Волинської області..., 1966]. The distribution of sites in relation to the river networks indicates that the areas were occupied up to 200 m away from watercourses. The points were usually located in the vicinity of the upper zones and implemented with springs. It is

worth adding that the described regularities identified in the settlement process around Lezhnytsia are also found in other areas of the Volhynian Upland [Pasterkiewicz, 2017, p. 374].

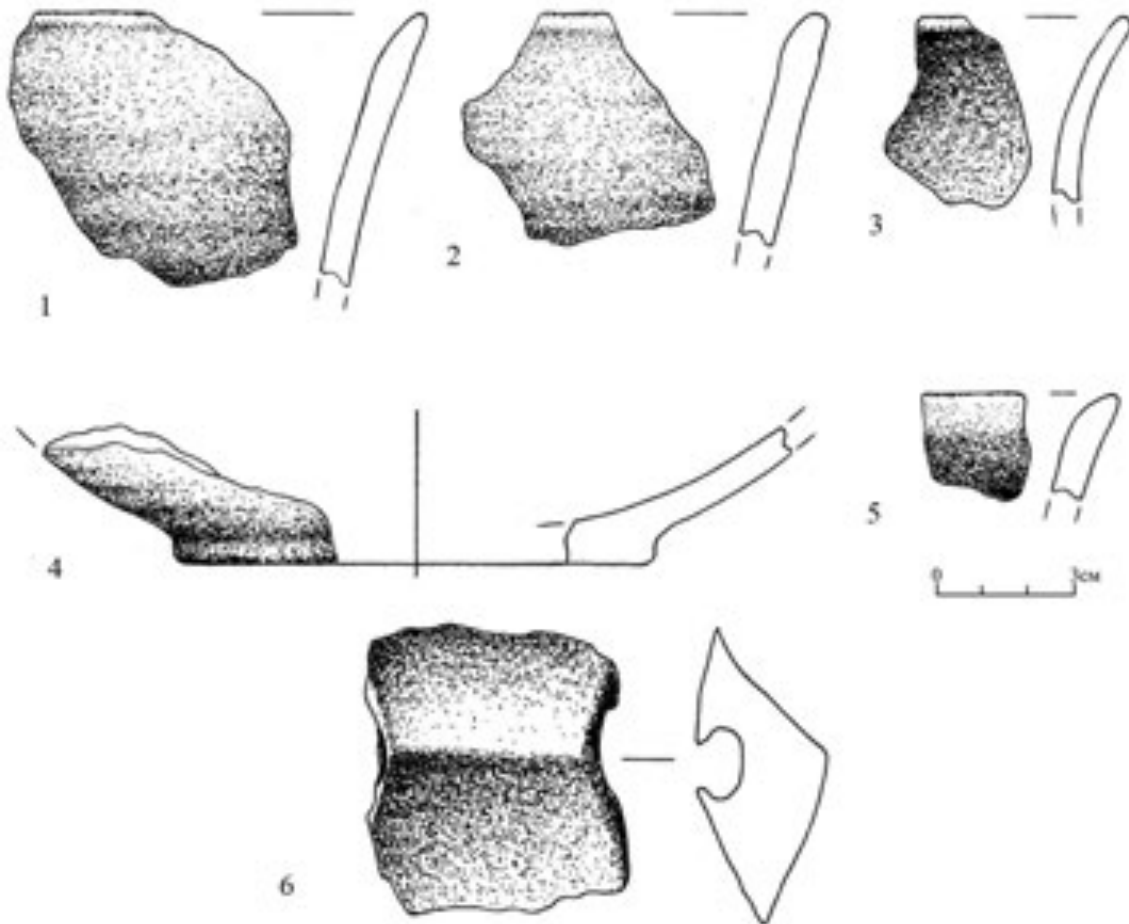

Fig. 7. Ceramic materials from Mlynyska (formerly Mlynyshe, Włodzimierz district), site 2, Ivanychivskiy district

Рис. 7. Керамічний матеріал з пам'ятки Млиниська 2 (раніше Млинище, Володимирський повіт), Іваницівський район

With reference to the preserved arrangement of the FBC settlement points around Lezhnytsia, it is possible to note certain rules of spatial organization. In the central parts of the analyzed area there are several larger settlements. Based on the excavations, it can be indicated that they represent several stages of settlement and may be different in time. In their vicinity, there are a large number of individual finds, few burials and «treasures» furnished with flint blades, as well as some smaller settlements. There are also small sites which are most likely the places used occasionally or periodically. However, we cannot determine the duration or the chronological position for most of them. What is more, they are accompanied by individual finds that are traces of conducted economic activity in the past.

Complex spatial patterns can be found likewise in other regions of Ukraine, including the settlement regions around Vynnyky (Lviv Roztocze) and Zymne (Horodło-Torchyn Plateau-Ridge; [Pasterkiewicz, 2017, s. 387–389]). These are areas that are well-known from the archaeological point of view, for which we know a relatively large number of site collections. In the nearby Zymne, we are

able to identified similar three categories of finds, including small settlements, individual flint finds, traces of flint knapping, and grave inventories (fig. 9). The preserved arrangement shows that the traces are concentrated around the permanently occupied settlements. The existence of clusters, which included some settlements, was also found in the area near Lviv, in Roztocze (fig. 10). In the vicinity of the settlement in «Lysivka», in Vynnyky, there were also small sites used periodically or interpreted as places related to economic activity. The cemetery could also be part of the arrangement. Individual objects (mainly flint tools) found in the vicinity are evidence of economic activity. However, slightly different trends in the functioning of the settlement network refer to Kotoryny, in the Dniester basin, in the Svicha-Syvka Upland (fig. 11).

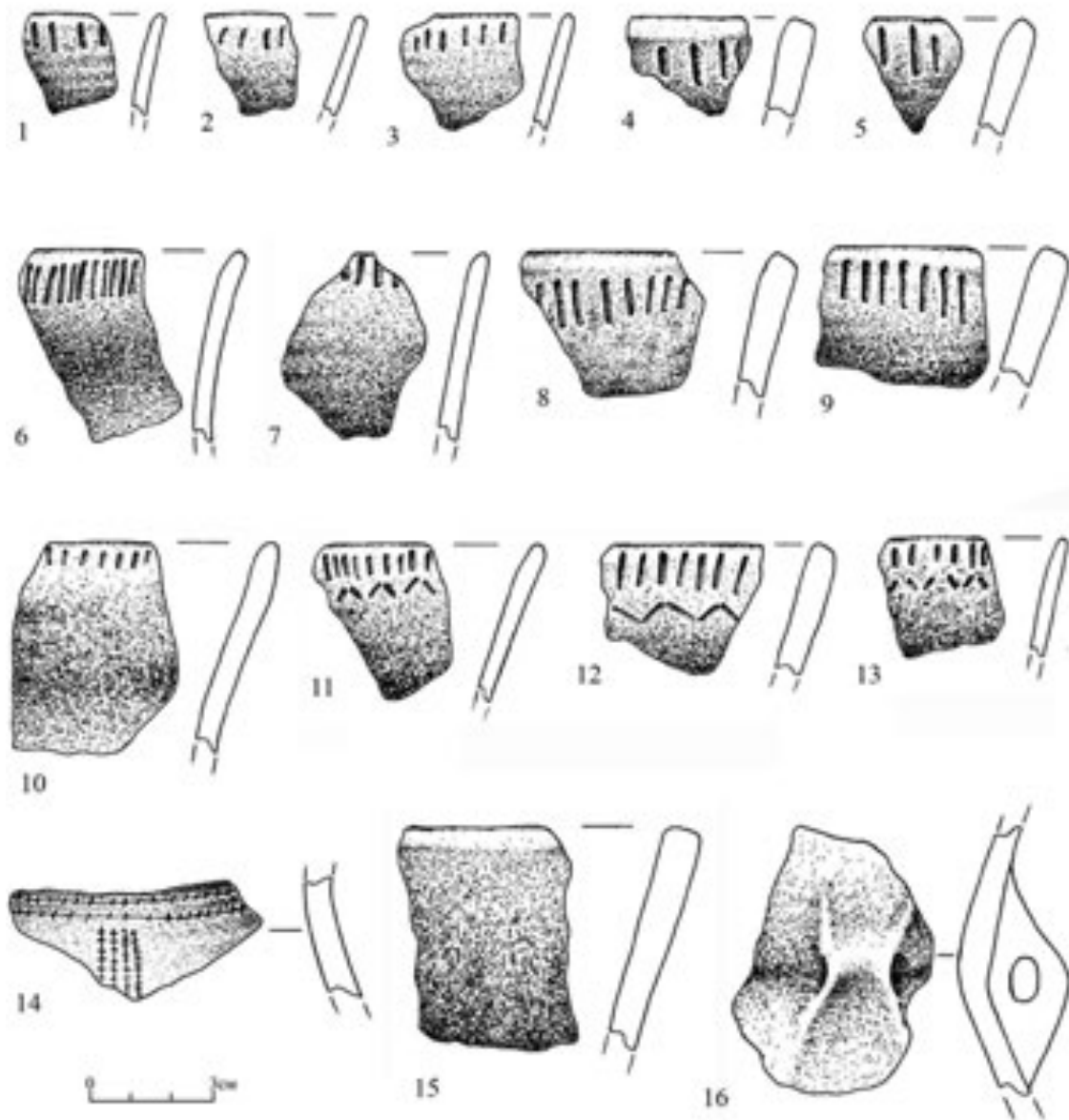

Fig. 8. Ceramic materials from Krechiv (formerly, Krzeczów, Włodzimierz district), site 2, Ivanychivskyi district

Рис. 8. Керамічні матеріали з поселення Кречів 2 (раніше Кречов, Володимирський повіт), Іваницівський район

Fig. 9. Distribution of sites of FBC in the area of Zymne ne ar Volodymyr-Volynskyi: 1 – Bubniv, site «Finliandiia»; 2 – Bubniv; 3 – Cherchychi, site «Stare Selo»; 4 – Cherchychi, site «Tokarska Hora»; 5 – Fedorivka, site «Koltynove Pole»; 6 – Markostav, stan.3; 7 – Markostav, site «Nyvky»; 8 – Markostav, site «OstrivkyPershi»; 9 – Markostav, site «Stare Selo»; 10 – Selets, site «Dmytrivshchyna Tretia»; 11 – Selets; 12 – Shystiv, site «Tarasovi Hory»; 13 – Volodymyr-Volynskyi, district «Rybalskyi Ostriv»; 14 – Volodymyr-Volynskyi, site «Vysoke Pole»; 15 – Volodymyr-Volynskyi; 16 – Volodymyr-Volynskyi; 17 – Zymne, site «Tsehelnia»; 18 – Zymne, site «Horodyshche»; 19 – Zymne, site «Monastyrskoe Pole»; 20 – Zymne, site «Pereviz»; 21 – Zymne, site «Talimovoe Pole»; 22 – Zymne, site «Zhydivka»; 23 – Zymne; 24 – Zymne. Symbols: sites with exact location: 1 – settlement; 2 – grave; 3 – collective deposit; 4 – single find; sites with undetermined location (marked as symbols corresponding to the name of the town where they were found): 5 – settlement; 6 – grave; 7 – collective deposit; 8 – single find; 9 – stray find [acc. Pasterkiewicz, 2013, fig. 89]

Рис. 9. Розташування пам'яток культури ліщастого посуду в районі Зимного Володимир-Волинського району: 1 – Бубнів-«Фінляндія»; 2 – Бубнів; 3 – Черчичі, Старе Село; 4 – Черчичі, Токарська Гора; 5 – Федорівка, Колтинове Поле; 6 – Маркостав 3; 7 – Маркостав, Нивки; 8 – Маркостав, Острівки Перші; 9 – Маркостав, Старе Село; 10 – Сілець, Дмитрівщина Третя; 11 – Сілець; 12 – Шистів, Тарасові Гори; 13 – Володимир-Волинський, Рибальський Острів; 14 – Володимир-Волинський, Високе Поле; 15–16 – Володимир-Волинський; 17 – Зимне, Цегельня; 18 – Зимне, Городище; 19 – Зимне, Монастирське Поле; 20 – Зимне, Перевіз; 21 – Зимне, Талімове Поле; 22 – Зимне, Жидівка; 23–24 – Зимне. Легенда: пам'ятки з відомою локалізацією: 1 – поселення; 2 – поховання; 3 – колективні депозити; 4 – окремі знахідки; пам'ятки без точної локалізації (відповідають назві місцевості в якій віднайдені): 5 – поселення; 6 – поховання; 7 – колективні депозити; 8 – окремі знахідки; 9 – одна знахідка

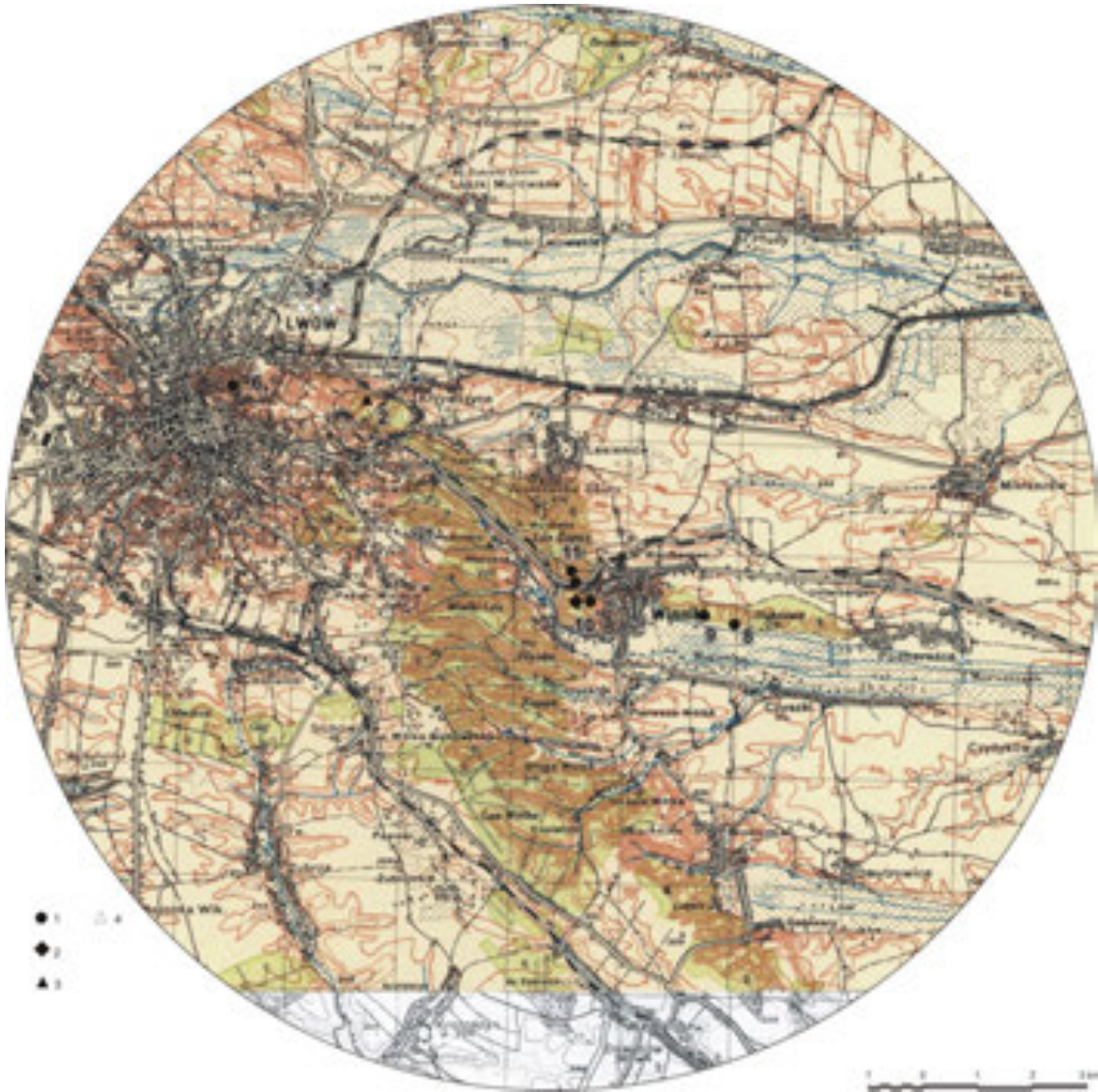

Fig. 10. Distribution of sites of FBC in the area of Vynnyky near Lviv: 1 – Dubliany; 2 – Lviv, Tserkva Znesinnia; 3 – Lviv, H. Chupryny Street; 4 – Lviv, Levandivka Street; 5 – Lviv, Lis Vulka; 6 – Lviv, Vysokyi Zamok; 7 – Vynnyky, site «Hora Shypshyna-Holianivka»; 8 – Vynnyky, site «Lazky»; 9 – Vynnyky, I. Lypu Street; 10 – Vynnyky, site «Lysivka»; 11 – Vynnyky, site «Zhupan». Symbols: sites with exact location: 1 – settlement; 2 – grave; 3 – single find; sites with undetermined location (marked as symbols corresponding to the name of the town where they were found): 4 – single find [acc. Pasterkiewicz, 2013, fig. 88]

Рис. 10. Розташування пам'яток культури лійчастого посуду в районі Винник біля Львова: 1 – Дубляни; 2 – Львів, Церква Знесіння; 3 – Львів, вул. Чупринки; 4 – Львів, вул. Левандівка; 5 – Львів, Ліс Вулька; 6 – Львів, Високий Замок; 7 – Винники, Гора Шипшина-Голянівка; 8 – Винники, Лазки, Винники, вул. І. Липи; 9 – Винники, Лисівка; 10 – Винники, Жупан. Легенда: пам'ятки з відомою локалізацією: 1 – поселення; 2 – поховання; 3 – окрема знахідка; пам'ятки без точної локалізації (відповідають назві місцевості в якій віднайдені): 4 – окрема знахідка [за Pasterkiewicz, 2013, fig. 88]

As a result of a comprehensive research program conducted in 2008–2010, the existence of a permanent settlement located on the high terrace of the Dniester was found. In the immediate vicinity of the settlement, the researchers noticed some camps and individual finds related to economic

activity [Hawinskyj, Pasterkiewicz, Rybicka, 2013]. They were delimited by zones with difficult access – deep ravines, watercourses. At a slightly further distance there were smaller settlements, which were probably functionally related to them (in our case, Kotoryny played a central role in relation to them). In their vicinity, single traces of land exploitation were also discovered. Furthermore, it is worth noting that these are settlement structures that also functioned in the upper Vistula basin at that time (research by J. Kruk and S. Milisauskas in the Bronocice region).

Fig. 11. Distribution of sites of FBC in the area of Kotoryny near Zhydachiv: 1 – Kotoryny, Horodyshche I; 2 – Kotoryny, Horodyshche II, 3 – Kotoryny, Horodyshche III, 4 – Kotoryny, Horodyshche V; 6 – Protesy, site «Hora Pohorila»; 7 – Serednie, site 1. Symbols: 1 – settlement; 2 – camp; 3 – single find [acc. Pasterkiewicz, 2013, fig. 87]

Рис. 11. Розташування пам'яток культури лійчастого посуду в районі Которин біля Жидачева. 1 – Которини, Городище I; 2 – Которини, Городище II; 3 – Которини, Городище III; 4 – Которини, Городище V; 5 – Протеси, Гора Погоріла; 6 – Середне 1. Легенда: 1 – поселення; 2 – стоянка; 3 – окремі знахідки [за Pasterkiewicz, 2013, fig. 87]

Intensive settlement of the area around Lezhnytsia is related to the presence of natural resources, i.e. flint and copper. The Volhynian Upland is one of the main flint-bearing zones for Western Ukraine. As for the areas between the Bug and the Styr rivers, there are outcrops of West Volhynian flint from the Turonian Age [Конопля, 1998, pp. 151–152].

In the vicinity of Lezhnytsia and in the adjacent zones of the central Bug river, a number of sites related to the flint knapping were recorded. Such flint workshops were recorded, among others in Yastrubychi, site 7 «Na Zholobyni» [Івановський et al., 1998, pp. 176, 187], Chervonohrad, site «Rynok» [Пелешишин, 1999, s. 163–171] and in Tadani, site «Zamok», where axes were produced [Пелешишин, 1979, s. 14; 1980, s. 7]. What is more, the evidence of local flint exploitation are also noticeable in numerous deposits of blade preforms, such as in Ludyn or Shystiv near Volodymyr-Volynskiy [Cynkałowski, 1961, p. 35]. The deposit from Ludyn was composed of flint blades of 32 [wg. Цинкаловський, 1937] or 40–50 kg in total [Cynkałowski, 1961]. They were items of macrolithic size – up to 20 cm in length.

The location of the FBC settlement in Lezhnytsia near the deposits of flint and copper deposits resulted in the creation of a network of cultural connections and exchanges. The «Beaker» communities could play a large role in the distribution of flint on the regional scale and much greater distances. With regard to the flint inventories coming from settlements in the Lublin Upland in the middle of the 4th millennium BC, they were dominated by Volhynian flint [Rybicka, 2017, tabl. 2]. Products made of this raw material are also found at sites in the Płock Basin [Rybicka, 2004] as well as at the FBC settlement in Bronocice, in features dated to the classic phase [Kruk, Milisauskas, 1981, p. 83]. The flint artefacts are also known from the area of south-eastern Poland [Zych, 2008]. The location of the settlement cluster in Lezhnytsia, relatively close to the copper-bearing deposits in the eastern part of the Volhynia Upland, near the Horyn, was also of great importance [Emetz, Piestrzyński, Zagnitko, 2004, p. 258]. During the research carried out at the settlement in Gródek Nadbużny, fragments of artefacts used in the course of the production and processing of this raw material in the form of crucibles were found [Gumiński, 1989, pp. 166–171]. In addition, the researchers discovered traces of copper visible on artefacts and objects made of this metal. The analysis showed that copper from the area of Kostopil near Rivne was used for their production [Dziekoński, 1962, s. 113, data sheet III, nr 254, 255]. This area also played an important role in the cultural transformations at the end of the fourth thousand BC. In the eastern part of the Western Volhynian, there was a strong influence of the FBC on human groups of the Trypillia culture [Pasterkiewicz et al., 2013]. It is especially visible in the region of Ostrohin the basin of Horyn and Viliarivers. The sites included syncretic ceramics linking FBC and Trypillian elements (Mezhyrich, site «Vyhin-Fermy» [Позіховський, Бондарчук, Вертелецький, 2011]; Novomalyń, site «Podobanka»; [Rybicka, Diaczenko, 2015; Вертелецький, 2016]. At the same time, there were stylistic borrowings from the Baden culture. Traces of the coexistence of ceramic artefacts referring to the Baden style can also be observed in the «Beaker» settlements in Volhynia, in Zymne [Гавінський, Пастеркевіч, 2016, рс. 2: 5, 6] and in Gródek Nadbużny [Gumiński, 1989, рс. 55: n-p; Zawiślak, 2013, s. 147–150]. They stayed in some connection with the influence (tradition) of the Baden culture in Kuyavia. These collected facts confirm the functioning of the exchange system in which the settlement in Lezhnytsia was to play an important role.

LITERATURE

Бучак, В., Заклета, П., Охріменко, Г. (2002). Нові пам'ятки культури лійчастого посуду на Волинському Побужжі та Поліссі. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Праці історико-філософської секції*, 244, 453–467.

Вертелецький, Д. Ю. (2016). Керамика поселення Новомалин-Подобанка. В А. Diaczenko, D. Król, А. Kyrylenko, М. Rybicka, D. Wertelecki *Nowomalin-Podobanka i Kurgany-Dubowa. Osiedla kultury trypolskiej na zachodnim Wołyniu*. Rzeszów, 35–69.

- Гавінський, А., Пастеркевіч, В. (2016). До питання «баденізації» південно-східної периферії культури лійчастого посуду. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 20, 45–56.
- Гавінський, А. (2009). Поселення культури лійчастого посуду Малі Грибовичі. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 13, 172–197.
- Гавінський, А. (2012). Пам'ятка культури лійчастого посуду Винники-Лисівка: дослідження 1963 року. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 16, 431–447.
- Гавінський, А., Білас, Н., Рибіцька, М. (2020). Розкопки поселення культури лійчастого посуду Винники-Лисівка у 2017–2018 рр. *Археологічні дослідження в Україні 2018*, 111–112.
- Гавінський, А., Білас, Н., Рибіцька, М. (2020а). Поселення культури лійчастого посуду у Винниках на горі Лисівка. *Археологічні дослідження в Україні 2019*, 148–149.
- Геренчук, К. І. (ред.) (1975). *Природа Волинської області*, Львів.
- Грунти Волинської області 1:200 000. Міністерство сільського господарства, Київ 1966.
- Довгань, П., Конопля, В., Миян, Т. (2008). Поселення Винники-Лисівка в світлі нових досліджень. *Наукові студії: Історико-краєзнавчий музей м. Винники*, 79–103.
- Заклекта, П. М. (1981). Разведки в бассейне Буга. *Археологические открытия 1980 года*, 248.
- Конопля, В. (1998). Класифікація крем'яної сировини заходу України. *Наукові Записки. Львівський Історичний музей*, 7, 139–157.
- Кучінко, М., Охріменко, Г. (1991). *Археологічні пам'ятки Волині*, Луцьк.
- Михальчишин, І. Р. (1984). Разведки в Волынской области. *Археологические открытия 1982 года*, 299.
- Михальчишин, І. Р. (1985). Исследования в Предкарпатье и Волынской области, *Археологические открытия 1983 года*, 318–319.
- Михальчишин, І. Р. (1998). Пам'ятки стародавньої історії західного Бугу. В Г. В. Бондаренко (ред.) *Минуле і сучасне Волині: Олександр Цинкаловський і Волинь. Матеріали ІХ наукової історико-краєзнавчої міжнародної конференції 20–23 січня 1998 року* (с. 176–177). Луцьк.
- Охріменко, Г., Маркус, І., Бучак, В., Заклета, П. (2011). Нові пам'ятки культури лійчастого посуду на Волинському Побужжі. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Волинь у 1941 році: люди, події, факти. Сторінки історії Іваничівщини*, 32, 308–311.
- Охріменко, Г. В. (1980). Разведки на Волыни. *Археологические открытия 1979 года*, 320.
- Охріменко, Г., Кучінко, М., Кубицька, Н. (2003). *Розвиток керамічного виробництва на Волині (археологічний, етнографічний, мистецький аспекти)*. Луцьк.
- Пастернак, Я. (1937). Нові археологічні набутки Музею Наукового товариства ім. Шевченка у Львові за час від 1933 до 1936. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Праці історично-філософської секції*, 154, 240–268.
- Пелецишин, М. А. (1962). *Звіт про розкопки на урочищі «Чуб» біля с. Лежниця, Волинської області в 1962 р.* Науковий архів Інституту археології НАН України. Львів.
- Пелецишин, М. А. (1966). Поселення культури лійчастого посуду біля с. Лежниця на Волині. *Археологія*, 20, 146–156.
- Пелецишин, М. А. (1979). *Археологічні дослідження на Волині в 1978 р. (Звіт про розкопки Волинсько-Дністровської археологічної експедиції біля с. Тадані Кам'яно-Бузького району Львівської області)*. Науковий архів Інституту археології Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів.
- Пелецишин, М. А. (1980). *Археологічні дослідження на Волині в 1979 р. (Звіт про розкопки неолітичного заgonу Волинсько-Дністровської археологічної експедиції біля с. Тадані Кам'яно-Бузького району Львівської області)*. Науковий архів Інституту археології Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів.
- Пелецишин, М. А. (1999). З історії племен культури лійчастого посуду в Західнобузькому Малому Поліссі. *Наукові записки Львівського історичного музею*, 8, 156–175.
- Пелецишин, Н. А., Михальчишин, І. Р. (1978). Разведки на Буге. *Археологические открытия 1977 года*, 370–371.

- Пелецишин, Н. А., Михальчишин, И. Р., Корчинський, О. М. (1979). Разведки на Буге и Верхнем Днестре. *Археологические открытия 1978 года*, 384–386.
- Позіховський, О., Бондарук, О., Вертелецький, Д. (2011). Дослідження багаточисельних пам'яток на Острожчині. *Археологічні дослідження в Україні 2010*, 268–269.
- Сілаєв, О., Білас, Н., Остапик, Т. (2010). Розвідки в межиріччі Західного Бугу, Варенжанки та Вишні-Себечівки. *Наукові студії. Історико-краєзнавчий музей м. Винники*, 3, 255–285.
- Цинкаловський, О. (1937). Матеріали до археології Володимирського повіту, *Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Праці історично-філософської секції*, 154, 183–240.
- Цись, П. М. (1962). *Геоморфологія УРСР*. Львів.
- Bronicki, A., Kadrow, S., Zakościelna, A. (2003). Radiocarbon dating of the neolithic settlement in Zimne, Volhynia, in light of the chronology of the Lublin-Volhynia culture and the South-Eastern group of the Funnel Beaker culture. *Baltic-Pontic Studies*, 12, 22–66.
- Cynkałowski, A. (1961). *Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego*. Warszawa.
- Diachenko, A., Rybicka, M., Hawinskyj, A., Król, D., Sirbu, G. (2019). New excavations in Vynnyky and the issue of the Funnel Beaker culture – Tripolye frontier. In A. Diachenko, M. Rybicka, D. Król, G. Sirbu (eds.) *Between the East and the West. Dynamic of Social Changes from the Eastern Carpathians to the Dnieper in the 4th – beginning of 3rd Millennium BC (Preliminary study)*, 17–30.
- Głosik, J. (1962). Wołyńsko-podolskie materiały z epoki kamiennej i wczesnej epoki brązu w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie. *Materiały Starożytne*, 8, 125–216.
- Gumiński, W. (1989). *Gródek Nadbużny. Osada kultury pucharów lejkowatych*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- Hawinskyj, A., Pasterkiewicz, W., Rybicka, M. (2013). Kotoryny, rej. Żydacziw, stan. Grodzisko III. Osadnictwo z okresu neolitu. In K. Harmata, J. Machnik, M. Rybicka (eds.), *Natural Environment and Man on the Upper Dnister Region of the Halyč-Bukačivci Basin in Prehistory and early Mediaeval Period* (Vol. 6, pp. 169–284). Kraków.
- Jastrzębski, S. (1980). Szychowice, gm. Mircze, woj. Zamojskie. *Sprawozdanie z badań terenowych Zakładu Archeologii UMCS w 1980 roku*, 4–6.
- Jazdowska-Król, J. (1960). Osada kultury pucharów lejkowatych w Leźnicy pow. Włodzimierz Wołyński. *Materiały Starożytne*, 7, 201–213.
- Jażdżewski, K. (1936). *Kultura pułarów lejkowatych w Polsce środkowej i zachodniej*. Poznań.
- Kondracki, J. (1978). *Geografia fizyczna Polski*. Warszawa.
- Kruk, J. (1973). *Studia osadnicze nad neolitem wyżyn lessowych*. Wrocław.
- Kruk, J. (1980). *Gospodarka w Polsce południowo-wschodniej w V–III tysiącleciu p.n.e.* Wrocław.
- Kruk, J., Alexandrowicz, S., Milisaukas, S., Śnieszko, Z. (1996). *Osadnictwo i zmiany środowiska naturalnego wyżyn lessowych. Studium archeologiczne i paleogeograficzne nad neolitem w dorzeczu Nidzicy*. Kraków.
- Kruk, J., Milisaukas, S. (1981). Wyżynne osiedle neolityczne w Bronocicach, woj. kieleckie, *Archeologia Polski*, 26(1), 65–113.
- Kruk, J., Milisaukas, S. (1983). Chronologia absolutna osadnictwa neolitycznego z Bronocic, woj. kieleckie. *Archeologia Polski*, 28(2), 257–320.
- Kruk, J., Milisaukas, S. (1999). *Rozkwit i upadek społeczeństw rolniczych neolitu*. Kraków.
- Kruk, J., Milisaukas, S. (2018). *Bronocice. The Chronology and Development of a Neolithic Settlement of the Fourth Millennium BC*. Kraków.
- Maruszczak, H. (1972). Wyżyny Lubelsko-Wołyńskie. In M. Klimaszewski (ed.), *Geomorfologia Polski, t. 1, Polska południowa-góry i wyżyny* (s. 340–384). Warszawa.
- Nowak, M. (1993). *Osadnictwo kultury pucharów lejkowatych we wschodniej części Niewki Nidziańskiej*. Kraków.
- Nowak, M. (2009). *Drugi etap neolityzacji ziem polskich*. Kraków.
- Pasterkiewicz, W. (2013). *Osadnictwo kultury pucharów lejkowatych na terenie Ukrainy* (unpublished doctoral dissertation). Rzeszów.

Pasterkiewicz, W. (2017). Comments on the settlement of the Funnel Beaker culture in Ukraine. *Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi*, 47, 369–394.

Pasterkiewicz, W., Pozikhovski, A., Rybicka, M., Verteletskyi, D. (2013). Z badań nad relacjami między kręgiem badeńskim a kulturą trypolską. In A. Pozikhovski, J. Rogoziński, M. Rybicka (eds.) *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej*, Rzeszów, 75–95.

Przybył, A. (2009). *Społeczności późno neolitycznej kultury pucharów lejkowatych na Kujawach. Problem wpływów z kręgu kultury badeńskiej*, Poznań.

Rybicka, M., Diaczenko, A. (2015). Nowedane o relacjach między kulturą trypolską a kulturą pucharów lejkowatych na zachodniej Ukrainie. *Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego*, 36, 39–54.

Rybicka, M. (1995). *Przemiany kulturowe i osadnicze w III tys. p.n.e. na Kujawach. Kultura pucharów lejkowatych i amfor kulistych na pagórkach Radziejowskich*. Łódź.

Rybicka, M. (2004). *Kultura pucharów lejkowatych na Pojezierzu Gostynińskim. Chronologia, osadnictwo, gospodarka*. Łęczyca.

Rybicka, M. (2017). *Kultura trypolska-kultura pucharów lejkowatych. Natężenie kontaktów i ich chronologia*. Rzeszów.

Rybicka, M., Havinskyj, A., Król, D., Diaczenko, A. (2016–2017). Eastern impulses in the eastern group of the Funnel Beaker culture. *Papers and materials of the archaeological and ethnographic museum in Łódź. Archaeological Series*, 47, 395–419.

Rybicka, M., Hawinskyj, A., Biłas, N., Król, D., Širbu, G. (2017). Wstępne informacje o badaniach nad kulturą pucharów lejkowatych w Winnikach, stanowisko Lisiwka koło Lwowa przeprowadzonych w 2016 roku. *Наукові студії: Історико-краєзнавчий музей м. Вінники*, 21–38.

Rybicka, M., Hawinskyj, A., Pasterkiewicz, W. (2019). *Lezhnytsia, stanowisko Chub-osiedle kultury pucharów lejkowatych na zachodnim Wołyniu z analizą zabytków krzemienych autorstwa Witalija Konopli*. Rzeszów.

Tabaczyński, S. (1970). *Neolit środkowoeuropejski. Podstawy gospodarcze*. Wrocław.

Wiślański, T. (1969). *Podstawy gospodarcze plemion neolitycznych w Polsce północno-zachodniej*. Wrocław.

Zawiślak, P. (2013). Obiekty neolityczne ze stanowiska 1C w Gródku, pow. Hrubieszów (z badań w latach 1983–1985 Sławomira Jastrzębskiego). In A. Pozikhovski, M. Rybicka, J. Rogoziński (eds.) *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej*, Rzeszów, 109–214.

Zych, R. (2008). *Kultura pucharów lejkowatych w Polsce południowo-wschodniej*. Rzeszów.

REFERENCES

Buchak, V., Zakleta, P., & Okhrimenko, H. (2002). Novi pamiatky kultury liichastoho posudu na Volynskomu Pobuzhzhzi ta Polissi. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka. Pratsi istorychno-filosofichnoi sekti*, 244, 453–467. (in Ukrainian).

Verteletskyi, D. Yu. (2016). Keramika poselenia Novomalyn-Podobanka. In A. Diaczenko, D. Król, A. Kyrilenko, M. Rybicka, D. Werteletski. *Nowomalyn-Podobanka i Kurgany-Dubowa. Osiedla kultury trypolskiej na zachodnim Wołyniu*. Rzeszów, 35–69. (in Ukrainian & in Polish).

Havinskyi, A., & Pasterkievich, V. (2016). Do pytan'nia «badenizatsii» p'ivdenno-skhidnoi peryferii kultury liichastoho posudu. *Materials and studies on archaeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 20, 45–56. (in Ukrainian).

Havinskyi, A. (2009). Poselennia kultury liichastoho posudu Mali Hrybovychi. *Materials and studies on archaeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 13, 172–197. (in Ukrainian).

Havinskyi, A. (2012). Pamiatka kultury liichastoho posudu Vynnyky-Lysivka: doslidzhennia 1963 roku. *Materiały i doslidzhennia z arkheologii Prykarpattia i Volyni*, 16, 431–447. (in Ukrainian).

Havinskyi, A., Bilas, N., & Rybitska, M. (2020). Rozkopky poselennia kultury liichastoho posudu Vynnyky-Lysivka u 2017–2018 rr. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2018*, 111–112. (in Ukrainian).

- Havinskyi, A., Bilas, N., & Rybitska, M. (2020a). Poselennia kultury liichastoho posudu u Vynnykakh na hori Lysivka. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2019*, 148–149. (in Ukrainian).
- Herenchuk, K. I. (Ed.) (1975). *Pryroda Volynskoi oblasti*, Lviv. (in Ukrainian).
- Hrunty Volynskoi oblasti 1:200 000. Ministerstvo silskoho hospodarstva, Kyiv 1966. (in Ukrainian).
- Dovhan, P., Konoplia, V., & Mylian, T. (2008). Poselennia Vynnyky-Lysivka v svitli novykh doslidzhen. *Naukovi studii: Istoryko-kraieznavchyi muzei m. Vynnyky*, 79–103. (in Ukrainian).
- Zakleta, P. M. (1981). Razvedki v bassejne Buga. *Arheologicheskie otkryitiya 1980 goda*, 248. (in Russian).
- Konoplia, V. (1998). Klyasyfikatsiia kremianoi syrovyny zakhodu Ukrainy. *Naukovi Zapysky. Lvivskiy Istorychnyi muzei*, 7, 139–157. (in Ukrainian).
- Kuchinko, M., Okhrimenko, H. (1991). *Arkheolohichni pamiatky Volyni*. Lutsk. (in Ukrainian).
- Mihalchishin, I. R. (1984). Razvedki v Volyinskoy oblasti. *Arheologicheskie otkryitiya 1982 goda*, 299. (in Russian).
- Mihalchishin, I. R. (1985). Issledovaniya v Predkarpate i Volyinskoy oblasti. *Arheologicheskie otkryitiya 1983 goda*, 318–319. (in Russian).
- Mykhalchyshyn, I. R. (1998). Pamiatky starodavnoi istorii zakhidnoho Buhu. V H. V. Bondarenko (Ed.) *Mynule i suchasne Volyni: Oleksandr Tsynkalovskiy i Volyn. Materialy IX naukovoï istoryko-kraieznavchoi mizhnarodnoi konferensii 20–23 sichnia 1998 roku* (pp. 176–177). Lutsk. (in Ukrainian).
- Okhrimenko, H., Markus, I., Buchak, V., & Zakleta, P. (2011). Novi pamiatky kultury liichastoho posudu na Volynskomu Pobuzhzhii. *Mynule i suchasne Volyni ta Polissia. Volyn u 1941 rotsi: liudy, podii, fakty. Storinky istorii Ivanychivshchyny*, 32, 308–311. (in Ukrainian).
- Ohrimenko, G. V. (1980). Razvedki na Volyni. *Arheologicheskie otkryitiya 1979 goda*, 320. (in Russian).
- Okhrimenko, H., Kuchinko, M., & Kubytska, N. (2003). *Rozvytok keramichnoho vyrobnytstva na Volyni (arkheolohichni, etnohrafichni, mystetskyi aspekty)*. Lutsk. (in Ukrainian).
- Pasternak, Ya. (1937). Novi arkheolohichni nabutky Muzeiu Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi za chas vid 1933 do 1936. *Zapysky Naukoho tovarystva im. Shevchenka. Pratsi istorychno-filosofichnoi sektiï*, 154, 240–268. (in Ukrainian).
- Peleshchyshyn, M. A. (1962). *Zvit pro roskopky na urochyschi «Chub» bilia s. Lezhnytsi, Volynskoi oblasti v 1962 r.* Naukovi arkhiv Instytutu arkheolohii NAN Ukrainy. Lviv. (in Ukrainian).
- Peleshchyshyn, M. A. (1966). Poselennia kultury liichastoho posudu bilia s. Lezhnytsia na Volyni. *Arkheolohiia*, 20, 146–156. (in Ukrainian).
- Peleschishin, N. A., Mihalchishin, I. R., & Korchinskiy, O. M. (1979). Razvedki na Buge i Verhnem Dnestre. *Arheologicheskie otkryitiya 1978 goda*, 384–386. (in Russian).
- Peleshchyshyn, M. A. (1980). Arkhelohichni doslidzhennia na Volyni v 1979 r. (*Zvit pro rozkopky eneolitychnoho zahonu Volynsko-Dnistrovskoi arkheolohichnoi ekspedytsii bilia s. Tadani Kamianko-Buzkoho raionu Lvivskoi oblasti*). Naukovi arkhiv Instytutu arkheolohii Lvivskoho Natsionalnoho Universytetu imeni Ivana Franka. Lviv. (in Ukrainian).
- Peleshchyshyn, M. A. (1999). Z istorii plemen kultury liichastoho posudu v Zakhidnobuzkomu Malomu Polissi. *Naukovi zapysky Lvivskoho istorychnoho muzeiu*, 8, 156–175. (in Ukrainian).
- Peleschishin, N. A., & Mihalchishin, I. R. (1978). Razvedki na Buge. *Arheologicheskie otkryitiya 1977 goda*, 370–371. (in Russian).
- Peleshchyshyn, M. A. (1979). Arkhelohichni doslidzhennia na Volyni v 1978 r. (*Zvit pro rozkopky Volynsko-Dnistrovskoi arkheolohichnoi ekspedytsii bilia s. Tadani Kamianko-Buzkoho raionu Lvivskoi oblasti*). Naukovi arkhiv Instytutu arkheolohii Lvivskoho Natsionalnoho Universytetu imeni Ivana Franka. Lviv. (in Ukrainian).
- Pozikhovskiy, O., Bondaruk, O., & Verteletskiy, D. (2011). Doslidzhennia bahatosharovykh pamiatok na Ostrozchchyni. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2010*, 268–269. (in Ukrainian).

- Silaiev, O., Bilas, N., & Ostapyk, T. (2010). Rozvidky v mezhyrichchi Zakhidnoho Buhu, Varenzhanky ta Vyshni-Sebechivki. *Naukovi ctudii. Istoryko-kraieznavchyi muzei m. Vynnyky*, 3, 255–285. (in Ukrainian).
- Tsynkalovskyi, O. (1937). Materialy do arkheolohii Volodymyrskoho povitu. *Zapysky Naukoho tovarystva im. Shevchenka. Pratsi istorychno-filosofichnoi sekti, 154*, 183–240. (in Ukrainian).
- Tsys, P. M. (1962). *Heomorfolohiia URSS*, Lviv. (in Ukrainian).
- Bronicki, A., Kadrow, S., & Zakościelna, A. (2003). Radiocarbon dating of the neolithic settlement in Zimne, Volhynia, in light of the chronology of the Lublin-Volhynia culture and the South-Eastern group of the Funnel Beaker culture. *Baltic-Pontic Studies*, 12, 22–66. (in Polish).
- Cynkałowski, A. (1961). *Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego*. Warszawa. (in Polish).
- Diachenko, A., Rybicka, M., Hawinskyj, A., Król, D., & Śirbu, G. (2019). New excavations in Vynnyky and the issue of the Funnel Beaker culture – Tripolye frontier. In A. Diachenko, M. Rybicka, D. Król, G. Śirbu (Eds.) *Between the East and the West. Dynamic of Social Changes from the Eastern Carpathians to the Dnieper in the 4 th – beginning of 3 rd Millennium BC (Preliminary study)*, 17–30. (in Polish).
- Głosik, J. (1962). Wołyńsko-podolskie materiały z epoki kamiennej i wczesnej epoki brązu w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie. *Materiały Starożytne*, 8, 125–216. (in Polish).
- Gumiński, W. (1989). *Gródek Nadbużny. Osada kultury pucharów lejkowatych*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź. (in Polish).
- Hawinskyj, A., Pasterkiewicz, W., & Rybicka, M. (2013). Kotoryny, rej. Żydacziw, stan. Grodzisko III. Osadnictwo z okresu neolitu. In K. Harmata, J. Machnik, M. Rybicka (Eds.), *Natural Environment and Man on the Upper Dnister Region of the Halyč-Bukačivci Basin-in Prehistory and early Mediaeval Period* (Vol. 6, pp. 169–284). Kraków. (in Polish).
- Jastrzębski, S. (1980). Szychowice, gm. Mircze, woj. Zamojskie. *Sprawozdanie z badań terenowych Zakładu Archeologii UMCS w 1980 roku*, 4–6. (in Polish).
- Jazdowska-Król, J. (1960). Osada kultury pucharów lejkowatych w Leźnicy pow. Włodzimierz Wołyński. *Materiały Starożytne*, 7, 201–213. (in Polish).
- Jażdżewski, K. (1936). *Kultura pucharów lejkowatych w Polsce środkowej i zachodniej*. Poznań. (in Polish).
- Kondracki, J. (1978). *Geografia fizyczna Polski*. Warszawa. (in Polish).
- Kruk, J. (1973). *Studia osadnicze nad neolitem wyżyn lessowych*. Wrocław. (in Polish).
- Kruk, J. (1980). *Gospodarka w Polsce południowo-wschodniej w V–III tysiącleciu p.n.e.* Wrocław. (in Polish).
- Kruk, J., Alexandrowicz, S., Milisauskas, S., & Śnieszko, Z. (1996). *Osadnictwo i zmiany środowiska naturalnego wyżyn lessowych. Studium archeologiczne i paleogeograficzne nad neolitem w dorzeczu Nidzicy*. Kraków. (in Polish).
- Kruk, J., & Milisauskas, S. (1981). Wyżynne osiedle neolityczne w Bronocicach, woj. kieleckie, *Archeologia Polski*, 26(1), 65–113. (in Polish).
- Kruk, J., & Milisauskas, S. (1983). Chronologia absolutna osadnictwa neolitycznego z Bronocic, woj. kieleckie. *Archeologia Polski*, 28(2), 257–320. (in Polish).
- Kruk, J., & Milisauskas, S. (1999). *Rozkwit i upadek społeczeństw rolniczych neolitu*. Kraków. (in Polish).
- Kruk, J., & Milisauskas, S. (2018). *Bronocice. The Chronology and Development of a Neolithic Settlement of the Fourth Millennium BC*. Kraków. (in Polish).
- Maruszczak, H. (1972). Wyżyny Lubelsko-Wołyńskie. In M. Klimaszewski (Ed.), *Geomorfologia Polski, t. 1, Polska południowa-góry i wyżyny* (s. 340–384). Warszawa. (in Polish).
- Nowak, M. (1993). *Osadnictwo kultury pucharów lejkowatych we wschodniej części Niecki Nidziańskiej*. Kraków. (in Polish).
- Nowak, M. (2009). *Drugi etap neolityzacji ziem polskich*. Kraków. (in Polish).
- Pasterkiewicz, W. (2013). *Osadnictwo kultury pucharów lejkowatych na terenie Ukrainy* (unpublished doctoral dissertation). Rzeszów. (in Polish).

Pasterkiewicz, W. (2017). Comments on the settlement of the Funnel Beaker culture in Ukraine. *Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi*, 47, 369–394. (in Polish).

Pasterkiewicz, W., Pozikhovski, A., Rybicka, M., & Verteletskyi, D. (2013). Z badań nad relacjami między kręgiem badeńskim a kulturą trypolską. In A. Pozikhovski, J. Rogoziński, M. Rybicka (Eds.) *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej*, Rzeszów, 75–95. (in Polish).

Przybył, A. (2009). *Społeczności późno neolitycznej kultury pucharów lejkowatych na Kujawach. Problem wpływów z kręgu kultury badeńskiej*, Poznań. (in Polish).

Rybicka, M., & Diaczenko, A. (2015). Nowedane o relacjach między kulturą trypolską a kulturą pucharów lejkowatych na zachodniej Ukrainie. *Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego*, 36, 39–54. (in Polish).

Rybicka, M. (1995). *Przemiany kulturowe i osadnicze w III tys. p.n.e. na Kujawach. Kultura pucharów lejkowatych i amfor kulistych na pagórach Radziejowskich*. Łódź. (in Polish).

Rybicka, M. (2004). *Kultura pucharów lejkowatych na Pojezierzu Gostynińskim. Chronologia, osadnictwo, gospodarka*. Łęczyca. (in Polish).

Rybicka, M. (2017). *Kultura trypolska-kultura pucharów lejkowatych. Natężenie kontaktów i ich chronologia*. Rzeszów. (in Polish).

Rybicka, M., Havinskyj, A., Król, D., & Diachenko, A. (2016–2017). Eastern impulses in the eastern group of the Funnel Beaker culture. *Papers and materials of the archaeological and ethnographic museum in Łódź. Archaeological Series*, 47, 395–419. (in Polish).

Rybicka, M., Hawinskyj, A., & Pasterkiewicz, W. (2019). *Lezhnysia, stanowisko Chub-osiedle kultury pucharów lejkowatych na zachodnim Wołyniu z analizą zabytków krzemiennych autorstwa Witalija Konopli*. Rzeszów. (in Polish).

Rybicka, M., Hawinskyj, A., Biłas, N., Król, D., & Širbu, G. (2017). Wstępne informacje o badaniach nad kulturą pucharów lejkowatych w Winnikach, stanowisko Lisiwka koło Lwowa przeprowadzonych w 2016 roku. *Istoryko-kraieznawchyi muzei m. Vynnyky*, 21–38. (in Ukrainian).

Tabaczyński, S. (1970). *Neolit środkowoeuropejski. Podstawy gospodarcze*. Wrocław. (in Polish).

Wiślański, T. (1969). *Podstawy gospodarcze plemion neolitycznych w Polsce północno-zachodniej*. Wrocław. (in Polish).

Zawiślak, P. (2013). Obiekty neolityczne ze stanowiska 1C w Gródku, pow. Hrubieszów (z badań w latach 1983–1985 Sławomira Jastrzębskiego). In A. Pozikhovski, M. Rybicka, J. Rogoziński (eds.) *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej*, Rzeszów, 109–214. (in Polish).

Zych, R. (2008). *Kultura pucharów lejkowatych w Polsce południowo-wschodniej*. Rzeszów. (in Polish).

Стаття: надійшла до редакції 8.09.2020

прийнята до друку 15.10.2020

ЛЕЖНИЦЯ, ПОСЕЛЕННЯ «ЧУБ» – ПРИКЛАД ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОСЕЛЕНСЬКОГО МІКРОРЕГІОНУ КУЛЬТУРИ ЛІЙЧАСТОГО ПОСУДУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Войцех ПАСТЕРКЄВІЧ¹, Андрій ГАВІНСЬКИЙ²

¹Жешівський університет,

вул. Монюшка, 10, 35-015, Жешів, Польща, e-mail: wojras@vp.pl

²Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,

вул. Винниченка, 24, 79008, Львів, Україна, e-mail: andrham@ukr.net

Метою статті є спроба реконструкції поселенської сітки та умови розташування пам'ятки культури лійчастого посуду (КЛП) «Чуб» в Лежниці поблизу Іванич на Волинській височині.

Археологічні розкопки тут проводились у 1933–1934 рр., а також у 1962 р. Ці дослідження дозволили встановити масштаби поселення, зафіксували стабільні житлові і господарські споруди (виявлено сім нерухомих об'єктів). Здобута колекція рухомих знахідок дозволяє віднести час функціонування поселення до останньої чверті IV тис. до н. е. і синхронізувати з пам'ятками типу Грудек II, Зимне II на Волинській височині, а також з Винниками (Лисівка) і Малими Грибовичами (Чорна Гора) на Розточчі. З огляду на кількість проведених пошукових досліджень і наявної інформації можна сказати, що мікрорегіон навколо Лежниці є одним з найкраще археологічно вивчених теренів в Україні. На густоту заселення значний вплив мали сприятливі природні умови (грунти, розгалужена річкова мережа), а також наявність покладів кременю і міді. Серед відомих пам'яток є пункти різного функціонального призначення (поселення, стоянки, сліди господарської діяльності, депозити крем'яних артефактів). Виходячи з наявного розташування пам'яток КЛП навколо Лежниці, можна встановити певні закономірності просторової організації. У центральних частинах аналізованого терену знаходяться поселення, а навколо них фіксується значна кількість окремих знахідок, «скарби» крем'яних пластин, а також менші селища. Їх супроводжують невеликі поселення, які, ймовірно, використовувались епізодично або регулярно. Таке розташування має подібності до поселенських структур, відомих з інших теренів України (Винники, Зимне), а також з басейну верхньої течії Вісли. Представники КЛП, які заселяли «лежницький» регіон, з огляду на поселенську мережу, пов'язану з торгівлею, відіграли важливу роль в культурних змінах у IV тис. до н. е. Їх ефектом, зокрема, була дистрибуція локального західноволинського кременю туронського віку у західні регіони поширення КЛП (до басейну Вісли), а також культурних елементів, ідентифікованих з баденською культурою, на східні терени (басейн середньої Горині).

Ключові слова: культура лійчастого посуду, Волинська височина, мікрорегіональні дослідження.